

บทคัดย่อ

กระบวนการพิจารณาที่มีลักษณะซับซ้อนเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice) หลายประเทศจึงพยายามกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาง่ายขึ้นหรือรวดเร็วขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพและเป็นหลักประกันต่อการเข้าถึงความยุติธรรม ในส่วนของประเทศไทย ทางหนึ่งที่ทำ คือ การแก้ไขปรับปรุงวิธีการดำเนินคดีมโนสาเร่ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ.2542 (ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ อำนาจและหน้าที่ของศาล และการบังคับคดีที่เกี่ยวข้อง) โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นกระบวนการที่เน้นการไกล่เกลี่ยเรียบง่ายไม่เป็นที่ทางการ กระชับและประหยัด และจากการแก้ไขนี้ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการพิจารณาคดี อันกระทบต่อบทบาทของศาลในคดีมโนสาเร่ในประการสำคัญ ดังนี้

- (1) กำหนดวิธีการฟ้องคดีมโนสาเร่ให้เรียบง่าย เปิดโอกาสให้คู่ความได้ดำเนินคดีด้วยตนเองมากขึ้น โดยศาลหรือเจ้าหน้าที่ของศาลจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในการฟ้องคดี
- (2) กำหนดให้ต้องมีการไกล่เกลี่ยในคดีมโนสาเร่หรือเน้นระบบไกล่เกลี่ยก่อนการพิจารณาคดี
- (3) กำหนดบทบาทให้ศาลเป็นผู้ไต่สวนข้อเท็จจริง

จากการศึกษาพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการเกิดขึ้นในช่วงสิบปีที่ผ่านมา หลังจากการแก้ไขปรับปรุงวิธีการดำเนินคดีมโนสาเร่ดังกล่าว

การฟ้องคดีมโนสาเร่ด้วยวาจา กฎหมายได้กำหนดให้อำนาจศาลเพิ่มขึ้นในการช่วยเหลือประชาชนในการฟ้องร้องคดี ทั้งนี้ โดยมีเหตุผลเพื่อเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้คู่ความสามารถดำเนินคดีในศาลด้วยตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งทนายความ แต่ในทางปฏิบัติ นั้นการฟ้องคดีมโนสาเร่ด้วยวาจามีน้อยมาก เหตุผลเป็นเพราะการฟ้องคดีด้วยวาจามีขั้นตอนที่ยุ่งยาก นอกจากนี้ รูปแบบของการฟ้องคดีด้วยวาจาของไทย ซึ่งปัจจุบันใช้แบบพิมพ์ (ม.๑) นั้น มีลักษณะเป็นทางการคล้ายคลึงกับคดีแพ่งสามัญค่อนข้างมาก ยากแก่การที่ประชาชนธรรมดาผู้ที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมายจะสามารถเข้าใจ ทำให้ต้องพึ่งทนายความในการฟ้องคดีส่งผลให้ไม่เป็นที่นิยมไปตามหลักการของคดีมโนสาเร่ที่ต้องการให้เป็นกระบวนการที่เรียบง่ายไม่เป็นที่ทางการ

บทบาทการไกล่เกลี่ยที่เน้นให้ศาลมีบทบาทในการเร่งรัดคดีให้เสร็จไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรม ปัญหาและอุปสรรคของการไกล่เกลี่ยประการหนึ่งที่มีมักจะเกิดขึ้นอยู่เสมอ ได้แก่ การที่

ทนายความของคุณไม่เข้าใจความหมายของการใกล้เคียง พยายามปกป้องลูกความของตนในลักษณะของการต่อสู้โต้เถียงข้อเท็จจริงซึ่งไม่เป็นประโยชน์ต่อการเจรจาใกล้เคียง

บทบาทการค้นหาความจริงของศาลเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งและเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของคดี พบว่ามีปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะกระบวนการให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเพียงบัญญัติหลักการไว้กว้าง ๆ ในมาตรา 193 จัตวา เท่านั้น อีกทั้งยังมีปัญหาในการตีความอีกว่า มีขอบเขตข้อจำกัด แคไหนเพียงไร เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับคดีปกครองที่มีวิธีพิจารณาเป็นระบบได้ส่วนที่เน้นความเรียบง่าย รวดเร็ว และประหยัดเช่นเดียวกันแล้ว มีบทบัญญัติของกฎหมายและระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 (ภาค 2 หมวด 2 การแสวงหาข้อเท็จจริง) ให้อำนาจตุลาการเจ้าของสำนวนสามารถใช้วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงได้หลายวิธี ดังนั้น บทบาทศาลในการค้นหาข้อเท็จจริงคดีมโนสำเนาจะมีประสิทธิภาพแคไหน ย่อมต้องพึ่งพาความรู้และประสบการณ์ของผู้พิพากษาแต่ละท่านอันเป็นปัจจัยภายในตัวผู้พิพากษา ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาข้อจำกัดในการค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดีส่งผลให้ภาระหน้าที่ในการนำเสนอข้อเท็จจริงตกไปอยู่แก่คู่ความเป็นหลักเหมือนคดีแพ่งสามัญ ทำให้ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของคดีมโนสำเนาที่ต้องการเน้นบทบาทของศาลเป็นหลัก คู่ความมีหน้าที่เพียงช่วยเหลือศาลเท่านั้น นอกจากนี้ การแสดงบทบาทในทางได้ส่วนข้อเท็จจริงของศาลโดยที่ไม่มีแนวทางหรือไม่มีกระบวนการใดที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อสนับสนุนการสืบพยานในชั้นศาล ย่อมก่อให้เกิดการพิจารณาคดีต้องเสียเวลากับขั้นตอนสืบพยานเป็นอย่างมาก อีกทั้ง ทำให้การแสดงบทบาทในทางได้ส่วนของศาลเพื่อให้ได้ความเป็นจริงที่สมบูรณ์หรือพึงประสงค์นั้นไม่สัมฤทธิ์ผล ซึ่งหากเปรียบเทียบกับคดีประเภทอื่นที่มีลักษณะวิธีพิจารณาเป็นแบบได้ส่วน กลับพบว่า มีกระบวนการรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อช่วยสนับสนุนการพิจารณาในชั้นศาล อาทิ คดีปกครอง ที่กำหนดให้มี "ตุลาการเจ้าของสำนวน" ให้ทำหน้าที่ตรวจสอบและเสนอความเห็นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อองค์คณะหรือคดีล้มละลายที่กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีบทบาทในเรื่องการค้นหาข้อเท็จจริง หรือตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ที่กำหนดให้มี "เจ้าพนักงานคดี" ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดี เช่น การใกล้เคียงคดี การตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรมีการแก้ไขกฎหมายหรือออกระเบียบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนกระบวนการวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนา การฟ้องคดีมโนสำเนาด้วยวาจา นั้นควรแก้ไขปรับปรุงบันทึกคำฟ้องด้วยวาจาคดีมโนสำเนาเสียใหม่โดยอาจนำแนวทางของประเทศสิงคโปร์มาเป็นต้นแบบได้ เพราะแบบฟอร์มของการฟ้องคดีเล็กน้อยนั้น มีรูปแบบที่เรียบง่ายและมีการกำหนดให้มีการกรอก

รายละเอียดต่างๆ เท่าที่จำเป็นแยกตามสภาพแห่งสิทธิเรียกร้อง(nature of claim) ในชั้นใกล้เคียง ควรให้คู่ความดำเนินคดีด้วยตนเอง(Represent themselves)โดยไม่มีทนายความ ทั้งนี้ โดยใช้ บทบัญญัติแห่ง ป.วิ.พ มาตรา 20 ทวิอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการสำคัญของคดี เล็กน้อยของต่างประเทศ(Small Claims) ในชั้นพิจารณาควรจัดให้มีผู้ช่วยเหลือศาลในการ ตรวจสอบและเสนอความเห็นในข้อเท็จจริงก่อนศาลออกนั่งพิจารณา เพื่อให้ศาลเข้าใจข้อเท็จจริง และมองประเด็นได้ชัดแจ้งขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการชกถามหรือเรียกพยานมาสู้บ ทั้งนี้ โดยใช้ แนวทางตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นแบบอย่าง ตลอดจนการจัดตั้งเป็นแผนก คดีมโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เพื่อจัดให้มีผู้พิพากษามาทำหน้าที่พิจารณาคดีเช่นนี้โดยเฉพาะ อันจะทำให้กระบวนการพิจารณาในทางไต่สวนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

Abstract

The complicated consideration procedures that obstruct access to justice, many countries have therefore tried to determine several measures to make easier and quicker procedures to promote the efficiency and guarantee the justice. In Thailand, one way is to improve the small claims process according to the Civil Procedure Code Amendment Act (No.17), B.E. 2542 (amendment of small case procedure, authority and duty of the court and related case execution) with objective to promote amicable and non-formal, reconciliation, short and save. Such amendment has changed consideration pattern which impacted the role of judges in small claims, as follows: -

(1) Prescription the easy method of action in small claim, provide opportunity to the litigants to take legal action by themselves with assistance of the court of court officer.

(2) Prescription of conciliation in small claim or before consideration of the court.

(3) Prescription of roles for the court to investigate the fact.

From the study, it was found that there were many problems and obstructions in the past ten years after amendment such method of action in small claim.

Action of small claim in verbal, the law prescribes judges more authority to assist the public in legal action based on the reason to promote and encourage the litigants to take legal action by themselves without lawyer. In practice, however, verbal small claim is hardly found because of its complicated processes. Verbal claim in Thailand is now using printed form (Mor.1) is mostly similar to the ordinary civil case and it is difficult for the public who does not have knowledge about law to understand. It is therefore required to hire the lawyer which is not corresponded to the principle of easy small claims.

Conciliation roles that emphasized the role of judge to rapidly and fairly finalize the case. One problem and obstruction generally occurred is the lawyers of the litigants do not understand the meaning of conciliation and try to protect their clients by mean of defense which is not benefit to the conciliation.

The role to find out the fact of judge is greatly important and related to the content of the case and has problem in practice because it was just widely stipulated in Article 193 (fourth). In addition, there is problem in interpretation that at what extent of its scope and how. Consideration in comparison with administrative case based on investigation system that emphasized on the easy, quickness and save, there is provision of law and regulation of the Judiciary General Meeting in the Supreme Administrative Court regarding Administrative Case Procedures, B.E. 2542 (Section 2, Division 2: Seeking of Fact) that empowers the judge to use several method to seek for the fact. Therefore, the court's roles to efficiently seek for the fact in small claims is relied on the knowledge and experience of each judge which limits the duty to seek for the fact. As result, burden to provide the fact is loaded on the litigants like ordinary civil case which is not correspond to the intention of small claims that emphasized on the roles of the judges and the litigants have duty only to assist the court. In addition, the role in investigation of the court without guidelines nor processes to support taking evidence in the court has wasted great time and causing the investigating roles of perfect or expected fact is not efficiently achieved. If it is compared with other type of case under the investigation method, it is turned out there is fact compilation processes to help consideration in the court, such as, administrative case which prescribed "Judge to be the case owner" to verify and propose comment toward the fact and legal issue or the bankruptcy case that prescribed the trustee to have roles to seek for the fact or pursuant to the Consumer Consideration Procedure Act which prescribes "Case Officer" to assist the court, such as, in conciliation, verification and compilation of relevant evidences.

Therefore, the author do hereby suggest the amendment of law or issuance of regulations to promote method to consider the small claims, verbal action on small claim, improvement of verbal complaint record by introducing guidelines from Singapore as our model because the form for small claim is easy and required only necessary information separately by nature of claim which is different by each item. In conciliation stage, the litigants should represent themselves without lawyer which shall

correspond to the important principle of the small claim. In consideration process, it is recommended to provide assistant to verify and propose comment toward the fact before judgment to enable the court to understand the fact and clearly consider the issue which is benefit to the inquiry or taking evidence. In this regard, the method according to the Consumer Consideration Procedure Act should be applied and establish as small claims and non-complicated claims to provide appropriate judge for consideration this special case to promote more efficient to the investigation processes.